

Om
Östergötland

Ur Sveriges sägner del III

ANMÄRKNINGAR

- alla Ramunder inflätats. Dessutom möta vi honom i legenden (Cnattingius i S:t Ragnhilds gilles årsbok 1937, s. 36). Nordén visar också att liksom Ramshäll dragit till sig och givit nytt liv åt Ramundertraditionen så har också Torsklint i Ög. låtit guden Tor få en renässans med ibland samma sägner som tillskrives Ramunder (Saga och sed i Bråbygden, s. 53 ff, 73 ff; se även s. 117 om Ramunder). *Finland*: Fsvf. II: 3: 2, s. 402, 405 f, 410 f, 414, VII: 1, s. 536—540, 545 (utslitna skor), 547, 549—551 med motiv ur nr 703 A.B.D.F.G., *Danmark*: DgF II, s. 654, IV, s. 764.¹³ Nordén: 8 ff med bl.a. uppgifter av Vallman från Linköping och L. C. Wiede (fr. Mogata s:n, Ög.) samt Afz. II, s. 124, jfr nedan not 16.
14. ¹⁴. *En jämförelse mellan Ogn Alvesprenge och drottning Omma på Omberg.*

Birger Nerman säger att drottning Omma på Omberg är en personifikation av det stora sagobergets naturmytiska väsen, uppkommen ur en gängse allmogeföreställning, att trollen baka då bergen ryka efter sommarregn (*Språkvetenskapliga Sällskapet i Uppsala förhandlingar 1910—1912*). Jfr Schmidt (703 not 1) s. 76: om bakugnar vid stenar. Som ett drottning Omma närstående namn skulle vi vilja framhålla namnet på Starkad Aludrängs första fästmö, "Ogn (Qgn) Alvesprenge". Tillnamnet visar att hon var av alvsläkt, liksom Starkad Aludrängs andra fästmö, Alvild från Alvhelm. Ogn finnes ännu i danskans "ogn" (fornsv. oghn, ughn, isl. ofn) i betydelsen ugn och i svenska dialekter se vi i samma betydelse ordet "omm". Man säger "ligga på ommen" dvs. uppe på den höga ugnen (*Bohusl. Folkm. s. 76*). En kontamination mellan "ogn" eller "omm" och "ämme" i Omberg (i betydelsen dimma, fornsv. ama) är i och för sig

intet märkvärdigt, icke minst om drottning Omma tänkes baka i sin bakugn.

Då Starkad Aludräng en gång for norrut över Elivågor (= till jättarnas land) borttrövades Ogn Alvesprenge av Hergrim Havtroll, en känd anfader inom Bolmsö-släkten. Starkad Aludräng, som vi få tänka oss boende nordväst om Göta älv, utmanade då Hergrim till holmgång vid den översta forsen eller fallet vid "Eyöi". Hergrim föll, och Ogn Alvesprenge, här sammanställd med drottning Omma från Omberg, tog i sin sorg livet av sig. Men Hergrim hade tidigare med henne fått en son Grim (på Bolmsö). Denne Grim gifte sig med dottern till Starkad Aludräng och Alvild från Alvheim och fick med henne sonen Arngrim, fadern till Angantyr och dennes 11 bröder. Denne Arngrim var emellertid, som Nerman påpekar, gift med Hervararsagans Ama, av Birger Nerman identifierad med drottning "Ama eller Omma på Omberg". En sådan upprepning i sagorna och icke minst i deras genealogi är icke ovanlig. Ogn Alvesprenge eller Ama på Omberg kan således sägas ha varit gift med både Hergrim och dennes sonson Arngrim, liksom Angantyr och hans bröder enligt sagorna fälldes såväl av Starkad den gamle som av Hjalmar den hugstore.

Var det ovannämnda "Eyöi" låg är svårt att avgöra. Nerman förlägger det till "Ödeshög" söder om Omberg och Afzelius till Edet vid Göta älv (Afz. II, s. 124, se även 730 B not 3). Det är en genklang av allt detta vi finna i långt senare sägner och visfragment, såsom då Ramunders dotter enligt sägnen har borttrövats av jätten på Omberg (Ridderstad II, s. 78, III, s. 11, jfr Vallman enl. Nordén: 10) eller då det i ett visfragment, återgivet av Södersten i *De Sudercopia* (Diss. 1736), heter:

Grims Hrani på Ramshäll
skall fara till sin jungfru på Omberg.

Arthur Nordén identifierar denne Grims son Hrani med Arngrim, som vi nyss sågo gift med drottning Ama dvs. jungfrun på Omberg (Nordén: 14 och i *Saga och sägen i Bråbygden* 1928, s. 74). Att den isländska *Hrómundssagan* lånat namn ur *Hervararsagans Bolmsötragedi* är välkänt. Det är därför så mycket intressantare att se som texten ovan (s. 232) nogsamt visat oss, att den östgötske Ramunder i den senare folktraditionen har fått efterträda Grims Hrani och liksom han erhålla drottning Omma på Omberg till maka. Ramunder är således i traditionen under c:a ett 1000-tal år den tredje och sista friaren till jungfrun på Omberg, personifikationen av berget självt med långt längre livslängd än vad de enskilda sägnerna kunna tillmätas.

15. ¹⁵Rn I: 139. ¹⁶. Normaliserad stavning. Kursiveringarna gjorda av oss. Om den i sägnen nämnda
17. Ströbohög se Runa 1842: 2, s. 9 (med bild). ¹⁷. Helmer Olsson i Fmt 1935: 35 f (Finnerödja), Runa 1842: 1, s. 16 f, L. C. Wiede i hans *Samling av Folkvisor (Kämpavisor)* i K. Vitt-, Hist.- o. Ant. Ak.
18. (Mogata s:n). ¹⁸. Nordén: 14 f. ¹⁹. Fsvf. II: 2: 3 s. 400 ff, VII: 1, s. 536 ff. Orden om jättens skägg, som slites loss från kinden, förekommer även i visan
20. om Holger Dansk och Burman. ²⁰. Fsvf. VII: 1, s. 537.

730 B. Starkad

1. ¹. Hálfs saga från tidigast slutet av 1200-talet, Gautreks saga från 1500-talet.
2. ². En jämförelse mellan Starkad Aludreng och Starkad den gamle.

Det sammanplock, som gjorts av de gamla sagoberättarna, har givit Starkad och särskilt den danska Starkad den gamle en fullständigt heterogen karaktär. För att förklara detta ha de tagit sin tillflykt